

A megyei/regionális ellátás gyakorlata és jövője

Konferencia a Békés Megyei Könyvtárban

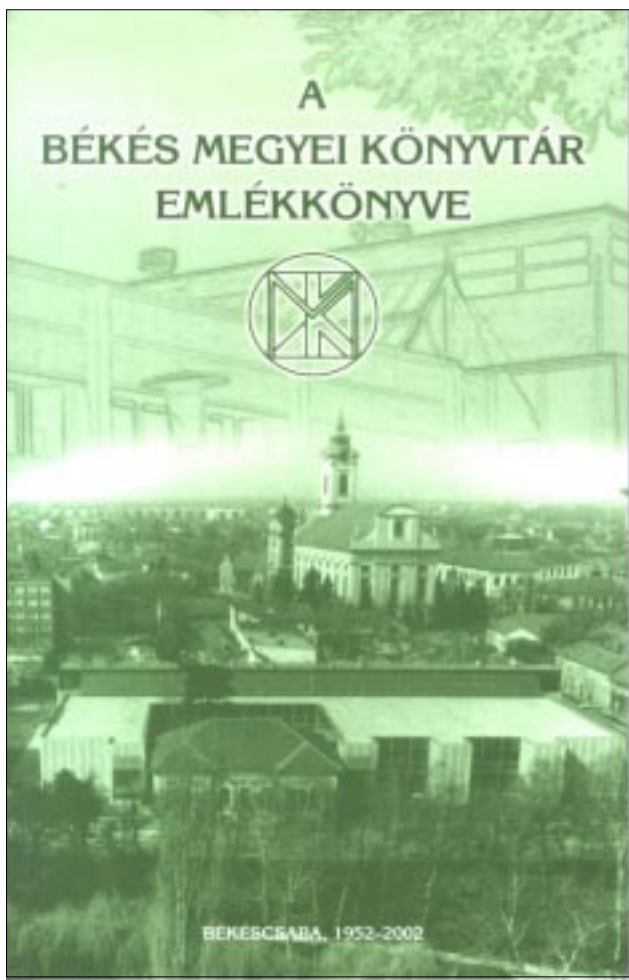
2002. május 17-én a Békés Megyei Könyvtárban, fennállásának ötvenedik évfordulója alkalmából *A megyei/regionális könyvtári ellátás gyakorlata és jövője* címmel nemzetközi konferenciát rendeztek, melyet *Dippold Péter*, a Könyvtári Intézet igazgatója vezetett le.

Domokos László, Békés Megye Képviselőtestületének elnöke köszöntő beszédében elmondta: nemzeti és regionális szinten az a legnagyobb problémánk, hogy úgy kell az Európai Unióhoz

csatlakoznunk, hogy úrrá kell lennünk az elmaradáson. Nincs más lehetőségünk, mint szellemi és kulturális, információs és gazdasági létünk megerősítése. A felzárkózásban a könyvtárnak a kulturális élet stratégiai jelentőségű szereplőjeként fontos szerep jut. Feladatunk, hogy a megye közgyűjteményeiben, művészeti és tudományos műhelyeiben lévő értékek hasznosulása megerősödjön, a gyűjtemények digitalizálása megtörténjen, a távoktatás kapcsán a képzőintézmények és a könyvtárak együttműködése létrejöjjön, és megoldást kell találnunk a kistelepülések, leszakadó térségek könyvtári ellátására. A konferenciának tehát válaszokat kell találnia arra, hogy a kulturális intézmények milyen szellemi, szolgáltatói hozzájárulással növelhetik egy-egy régió esélyeit.

Kaszai János, a Települési Önkormányzatok Országos Szövetsége Békés Megyei Tagozatának elnöke az ország megyei könyvtárainak egy Magyarországon újszerű kiadványt nyújtott át. *A Magyarország megyéinek és településeinek címer- és jelképtára 1990-2000* című magyar és angol nyelvű multimédiás CD-vel – mely tizenkilenc megye és nyolcszáz település címerét, jelképeit mutatja be ezeröttszáz fotóval, ezenkívül Magyarország rövid történetét ismerteti – a megyei könyvtárak állományát kívánta gazdagítani.

Ambrus Zoltán, a Békés Megyei Könyvtár igazgatója bevezető beszédében hangsúlyozta, a könyvtárakkal szemben támasztott igényeknek való megfelelés már nem lokális, hanem globális kérdés, a dokumentum birtoklása nem jelenti az azzal való rendelkezést, és fordítva. Az a paradigmaváltás, ami végbemegy a tudás és az információ megszerzésének, birtoklásának és átadásának minden szintjén és az ehhez kötődő eszközök vonatkozásában, mára átformálta a könyvtárat és lehetőségeit, megváltoztatta könyvtár és használó viszonyát. Mit kezdünk az elkövetkezendő években a regionális fejlesztési projektekkel, azok európai vonatkozásaival? Hogyan lehet fenntartó- és funkciósemlegesen olyan

könyvtári és közgyűjteményi szolgáltatási integrációkat létrehozni, melyek elsődlegesen a felhasználó érdekeit szolgálják? Hogyan tudunk az olvasónak differenciált, elérhető és követhető szolgáltatást nyújtani? Miben tudjuk a fenntartót és a könyvtárost segíteni a kistelepeleéseken? Mindezen kérdésekre választ kell keresnünk. A Békés Megyei Könyvtár e konferencia keretében kívánt teret és lehetőséget biztosítani a megújulás folytatásához.

A bevezetőt hét előadás követte.

Skaliczki Judit (Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma): *Korszakváltás a könyvtárügyben*

A rendszerváltáskor társadalmi, politikai és gazdasági téren változás ment végbe, a könyvtárügy területén a korszakváltást az ágazati irányítás politikai akarata tette lehetővé. A könyvtárügy gyenge pontjait figyelembe véve 1996-ban egyrészt a könyvtárügy stratégiáján kellett változtatni, a fejlesztési irányokat és feladatokat kellett kijelölni, másrészt a jogi szabályozás új kereteit kellett megállapítani, harmadrészt pedig működő könyvtári rendszer kiépítését kellett elkezdeni. Jövőképünkben a könyvtár az információs társadalom alapintézményévé vált, ezért a jogi szabályozás, az országos dokumentumellátási rendszer, az elektronikus tartalomszolgáltatás, az információs és kommunikációs technológia, az európai együttműködés, valamint a képzés és a továbbképzés területén kellett fejlesztéseket végrehajtani.

A törvény megszületése óta elért eredmények ellenére számos probléma akad a könyvtárügy területén: a könyvtáros társadalmi helyzete, a könyvtárosképzés egyenetlensége, egy-egy könyvtár működési költségének elégtelensége (a korszerű feladatrendszer ellátására nem elegendő a támogatás) és a kistelepeleések könyvtári ellátása. Ezeket a problémákat a szakma a következő tervekkel kívánja megoldani. 1. A könyvtáros életpálya modelljének kidolgozása. 2. Kormányzati egyeztetés az informatikai könyvtárosképzés korszerűsítésére. 3. Kormányzati pénzforrások további bevonása. 4. A hazai könyvtárügy stratégiai fejlesztése 2003 és 2006 között. 5. A kötelepéldány-szolgáltatás alapján bekerülő elektronikus dokumentumok archiválási, szerzői jogi, szolgáltatási kérdéseinek megoldása. 6. „Könyvtári minőségfejlesztés 21” – teljesítményméréseken alapuló fejlesztések, fenntartási, hozzáférési, szolgáltatási irányelvek, normatívák

kidolgozása. 7. Kistelepeleések teleház-szolgáltatása.

Mihály Alíz (Könyvtári Intézet): *Kistelepeleések könyvtári ellátásának megoldási kísérletei külföldön*

Az Egyesült Államokban a vidéket szövetségi és állami információs irodák, felsőoktatást kiszolgáló könyvtárak, valamint a közművelődési könyvtári hálózat látják el. Ez utóbbi feladatkörét képezi a kistelepeleéseken a szolgáltatások különböző módozatainak működtetése. A közművelődési könyvtárak legnagyobb része vidéken található, ezért a „szomszédság-közelség” elve alapján öt mérföldes távolságon belül van egy könyvtár céljára kialakított épület vagy helyiség. Az Egyesült Államokban rendkívül változatos képpel találkozhatunk az ellátórendszerrel: postai könyvküldő szolgálat (központi katalógusból történő rendelés költségtérítés ellenében), mozgókönyvtár, letéti gyűjtemény, illetve a könyvtári szolgáltatások különböző intézményekbe (pl. szanatórium, börtön stb.) történő kitelepítése.

Nagy-Britanniában a vidéki könyvtári ellátórendszer a négyezer fő alatti települeéseket szolgálja ki. Itt korán felismerték a forrásmegosztás előnyeit, s az intézmények egymás közti fúzióját szorgalmazták. Az integrált könyvtári tervezés két típusát dolgozták ki. Az egyik a tradicionális szolgáltatási feladatokat tartalmazó, amely a központi, a részidős nyitvatartású és a mozgókönyvtárakból áll. A másik típus az alapfeladatokon túl többletszolgáltatások ellátását végző, kooperáló könyvtári és nem könyvtári intézmények hálózata.

A franciaországi ellátórendszer megszervezése a háború utáni évekre nyúlik vissza, amikor a kisszámú vidéki könyvtár kiegészítéseképp létrehozták a mozgókönyvtári szolgáltatást, amely a tízezer főnél kisebb népességű települeéseket látja el (ez Franciaország lakosságának felét érinti). A könyvek tárolására létesített raktárak, lerakatok idővel intézményesülve, a bibliobuszok bázisaiként alközpontokká nőttek, s ma közművelődési és oktatási koncepciók megvalósításában működnek közre (az írástudatlanság felszámolása, az olvasásnépszerűsítés).

Hollandiában az országos és helyi szintre tagolódó ellátórendszerben a háromezer főnél nagyobb települeések könyvtárai teljes önállóságot élveznek, míg az ennél kisebb települeések könyv-

tárai valamelyik tartományi könyvtár alá vannak rendelve, a legkisebb településeket pedig bibliobuszok látják el. A forrásmegosztás elvén működő könyvtári ellátórendszer reformjára irányuló trendek az oktatási tartalmú információszolgáltató szerepkör felé történő elmozdulás erősödését jelzik.

A világ legfejlettebb könyvtári rendszerét a Skandináv államok tudhatják magukénak. Törvény mondja ki, hogy minden településen a helyi fenntartó köteles szakképzett személyzet alkalmazásával könyvtári szolgáltatást biztosítani. A speciális élethelyzetben lévő lakossági csoportokat mozgókönyvtárak szolgálják ki, ilyen például Norvégiában a fjordok lakosságát ellátó bibliohajó, vagy Finnországban a ritkán lakott területeket járó bibliobusz. Az ellátórendszer működtetése kismértékben állami, zömmel helyi adókból történik.

Fehér Miklós (Könyvtári Intézet): A kistelepülések könyvtári ellátása a Könyvtári Intézet vizsgálatának tükrében

„Az apró falvaink könyvtárügye azonban válságban van” – írta 1975-ben Sallai István. A megállapítás mit sem veszített aktualitásából. A kistelepülések ellátását illetően a tennivalókat két irányban határozhatjuk meg: egyrészt a gyűjteménnyel kapcsolatos teendők, másrészt a könyvtári ellátó pontok alkalmassá tétele az önmaguk, valamint a könyvtári rendszer nyújtotta szolgáltatások helyi közvetítésére.

A gyűjtemény rendbetételén a meglévő állomány apasztása, a nyilvántartások rendezése, virtuális gyűjtemény (helyi-közhasznú információktól kezdve az országos adatbázisokig) kialakítása értendő. Az ellátást valamiféle ellátórendszeri formában kell biztosítani, vagyis rendszeres és nagymennyiségű állománymozgatással kell a helyi, kistelepülési igények kielégítését – az egyébként helyben maradó kézikönyvtári állományt kiegészítve – biztosítani. A rendszerben egy új szereplő jelenne meg: a kistelepülési könyvtári ellátóközpont (ebből minimum kettőre, maximum hatra lenne szükség), amely a központi feladatokat látná el (szervezés, állomány, szolgáltatások, apasztás, újraelosztás).

Az ellátó pontok (könyvtárak) alkalmassá tétele a megfelelő épület, belső terek, informatikai eszközök, személyzet meglétét jelenti. A Könyvtári Intézet és a SZTAKI most kért támogatást egy nagyszabású projektre, melynek lényege,

hogy bármely érdeklődő felhasználó egy olyan webes alkalmazási felületet kaphasson ingyen, mely egyszerre könyvtári alkalmazás, lakossági információs alkalmazás, szolgáltató portál és eszköz az elektronikusan elérhető szolgáltatások eléréséhez.

Biczák Péter (Pest Megyei Könyvtár): Változások Pest megye könyvtárügyében

A Pest megyei könyvtárak forgalmi adatai a városokban, nagyközségekben stagnálnak, míg a kistelepülések könyvtári adatai csökkenő tendenciát mutatnak. Szívós munkával sikerült azt elérni, hogy a könyvtárak kétharmada bejelentkezett a nyilvános könyvtárak jegyzékére, s így lehetősége nyílik pályázni.

Az elmúlt esztendő legnagyobb feladata a könyvtárak információs hálózatának fejlesztése volt. Pest megye könyvtárai 1995-ben döntöttek arról, hogy a SZIRÉN integrált könyvtári rendszert választják a könyvtári munkafolyamatok számítógépesítésére, így ma már negyven könyvtár használja a rendszert. 2000-re a könyvtárak többsége honosította az állományát. 1999-ben a kisebb könyvtárak számára elindították a Pest Megyei Lelőhely-adatbázist, mely egy központi gép telefonos-modemes elérése azon könyvtárak számára, ahol nincs internetes hozzáférés. Az Informatikai Kormánybiztosság és a Soros Alapítvány pályázataival több könyvtár internetes csatlakozási lehetőséghez jutott. Szintén interneten érhető el az országos egyesített SZIRÉN adatbázis, amely nyolcvan könyvtár állományát tartalmazza, és elkészült az új, SZIRÉN 21 szoftver, amely felváltja a DOS alapú SZIRÉN-t.

A Pest Megyei Könyvtár 1952. december 31-én alakult meg. Sorozatos költözés után 1975-ben a Szentendrei Művelődési Házban kapott helyet. 1996 novemberében a Pest Megyei Önkormányzat döntést hozott egy önálló levéltár és megyei könyvtár építéséről, ennek érdekében elkészült a megyei könyvtári koncepció, melyben a könyvtár helyéül Budapest lett kijelölve. 1998 tavaszán a könyvtár megkapta a címzett támogatást, és ősszel megindult a könyvtár építése. 1999-ben elrendelték a beruházás felülvizsgálatát, és szakértői véleményt kértek, amely két alternatívát adott: az egyik szerint épüljön fel a könyvtár és a raktári rész, míg a levéltári rész ne, a másik alternatíva szerint épüljön fel a levéltár, a könyvtár pedig legyen szerkezethész. A megyei közgyűlés az utóbbi változat mellett

döntött, végrehajtották a szerződés módosítást. 2001 decemberében a közgyűlés határozatot hozott a címzett támogatás (270 millió forint) visszafizetéséről és a jelenlegi épület felújításáról.

Jan Van Vaerenberg (Antwerpeni Közkönyvtárak): A több kevesebb: a regionális megyei könyvtárak szükségessége a közkönyvtári hálózatban

Flandriában egymillió könyvtári szolgáltató hely létezik, amiből 321 közkönyvtárként, hat tartományi könyvtárként funkcionál. A könyvtárakat kormányzati szintről irányítják, tevékenységük során tudományos segítséget is igénybe vesznek. Az 1978-as törvényt 2001 januárjában megváltoztatták, a felügyeleti szerv koordinációs feladatot kapott. Két fontos elvet érvényesítenek a flandriai könyvtárak a gyakorlatban: a kiegészíthetőség és az együttműködés elvét. A felsőbb szintű tartományi könyvtárak és az alsóbb szintű helyi könyvtárak között kölcsönös a segítségnyújtás, az együttműködés, mivel nehéz önállóan teljes ellátottságot biztosítani. A megyei könyvtárak két irányban közvetítenek: egyrészt irányítják és felügyelik a helyi könyvtárak tevékenységét, másrészt képviselik régiójukat a nemzeti könyvtári hálózatban. A rendszer hatékonyságát a könyvtárak együttműködése, kölcsönös bizalma és fegyelmezett munkája biztosítja. Mindez költségvetési megtakarításhoz és a szolgáltatások teljesebbé tételéhez vezet. Több könyvtár együttműködve és kiegészítve egymást kevesebb munkával többet nyújt.

Margaret Keeling (Essex Megyei Könyvtár): Modernizáció vagy változás (Essex megye könyvtárügyéről)

A megyei könyvtárak közvetlen segítséget és támogatást (szolgáltatást is) nyújtanak a helyi könyvtáraknak, ez régiós kötelezettségük, melyről az 1965-ös könyvtári törvény rendelkezik. Az együttműködés közművelődési könyvtárak, egyházi, alapítványi, iskolai, magánkönyvtárak, múzeumok és levéltárak között valósul meg. A koordináció feladatát egy regionális ügynökség látja el, amely az együttműködési koncepció kereteit tartalommal tölti meg. Az együttműködés célja: megismertetni, elfogadtatni, tudatosítani az informálódási lehetőségeket, biztosítva ezzel a társadalmi egyenlőséget és felemelkedést. Ebbe a hálózatba elsőként az iskolai könyvtárak integrálódtak. Essex megye könyvtárai, hogy a

szolgáltatások hatékonyságát növeljék, az olvasók szolgáltatásokkal kapcsolatos visszajelzéseit felhasználják az innováció során.

Iolanda Fernandez (Európai Bizottság, Regionális Politikai Főigazgatóság, Információs Központ): A könyvtárak számára elérhető közösségi információs források a tagállamokban és a tagjelölt országokban: Európai Információs Pontok

Az ECLAS (European Commission Libraries Catalogue) az Európai Bizottság könyvtári katalógusa, mely szabadon hozzáférhető bibliográfiai adatbázis az Európa-szerveren (<http://europa.eu.int/eclas>). Az Európai Közösség könyvtárai együttműködve építik a katalógust, amely kétszáz ezer, az Európa tárgykörébe tartozó rekordot tartalmaz, s évente tizenötezer új rekorddal gyarapodik. A bibliográfiai adatok MARC 21 formátumban vannak katalogizálva, és egy kétnyelvű (francia és angol) ECLAS teaurusz segítségével indexelve. A katalógusban az Európai Unió tizenegy hivatalos nyelvén lehet keresni. Az on-line elektronikus források elérhetőségének növekedésével most már katalogizálja az európai integrációt érintő internetes forrásokat (több mint ötezer elérhetőség). A bibliográfiai rekordok ezen tételek számára hyperlinkeket tartalmaznak, amelyek hozzáférést biztosítanak az elektronikus dokumentumokhoz. Az Európai Közösség törvényhozásáról három forrásból tájékozódhatunk. A regionális politika 1988-tól 1997-ig hozzáférhető nyomtatott formában, 1952 óta az összes hivatalos nyelven mikrofilmen, s végül elektronikus formában, Eur-lex néven (<http://europa.eu.int/eur-lex/en/index.html>).

Benyó Barbara

Vége van az olvasás évének?

Olvasás napja a celdömölki Kresznerics Ferenc Könyvtárban

Szükségesnek láttuk, hogy megadjuk a módját a könyvtárunkban a 2001. január 22-étől, a magyar kultúra napjától 2002. május 25-éig, az olvasás napjáig tartó *olvasás éve* programsorozat bezárásának. A mérleg megvonásához az MKE Vas Megyei Szervezetével és a Kemenesalja Berzsényi Asztaltársasággal együttműködve meghívtuk a megye könyvtárosait és a város is-